Contributed by Jan Ploem
woensdag, 19 juni 2002 - Last Updated dinsdag, 12 augustus 2008

Vorig najaar verscheen het vierde boek van de hand van Jan Debrouwere, één van de 'figuren' van de naoorlogse KP in dit land. Van 1952 tot 1989 was hij ondermeer persdirecteur, partijbestuurder bij de Antwerpse federatie van de KP en internationaal partijsecretaris. Wie in dit boek op zoek gaat naar een analyse van de geschiedenis van deze politieke component van de arbeidersbeweging -die de KP toch was- komt er bedrogen uit. Dat geldt eveneens voor het boek van en over Louis Van Geyt overigens. Wat de lezer wel voorgeschoteld krijgt, is een allerindividueelste expressie van de allerindividueelste belevenissen van JDB. Een bespreking. "Stipmomenten" laat zich lezen als een trein. Een boeiend jongensboek zoals ik die als kind nog in de gemeentelijke bibliotheek vond. Het genre 'Kees en de voetbalploeg' met korte broeken die in de jaren '70 uit de mode waren. Jan Debrouwere schetst een wereld die vandaag niet meer bestaat. Het Arm Vlaanderen dat hij weet uit te vergroten in zijn Rupelstreek, een streek die uitblonk in volslagen achterlijkheid, de moeizame opkomst van het socialisme in Vlaanderen tijdens het interbellum waarvan zijn vader als kleinburgerlijke dorpsonderwijzer en schoolhoofd een exponent was, het alles verduffende en omnipotente clericalisme, een verstikkend conservatisme aan het Atheneum van Antwerpen, de angstige oorlogsjaren en de nasleep, de koude oorlog, de KP: het is allemaal verdwenen. Voor jongere lezers moet dit over een andere planeet gaan.

Vlaanderen is een rijk en zelfvoldaan villarandstad met weiden vol shoppingscenters en kantoren, waar men kiest voor rechts en extreem-rechts. De erfgenamen van de Belgische Werkliedenpartij heten vandaag SP.a en zijn al lang deel van het establishment in het paarse paradijs. De rupelstreek is een fietsroute voor industriële archeologie. De kerken functioneren in het beste geval nog als museum. En het gemeenschapsonderwijs is een veredelde vorm van kinderopvang. De oorlog een reeks afleveringen op TV. De koude oorlog iets van meer dan tien jaar geleden, de 'socialistische statengemeenschap' is niet meer. En de KP? Nu ja, die leidt een schimmig bestaan in de marge van kleine linkse politieke organisaties en die we dus zo nu en dan op onze wegen kruisen.

Het boek moet volgens de auteur gelezen worden als een journalistiek relaas van scharniermomenten van zijn leven. De chronologie wordt daarbij gelaten voor wat ze is. Met flash-backs, uitweidingen in het cursief. Jan Debrouwere wil blijkbaar zijn allerpersoonlijkste belevenissen in die historische periode meegeven, een historische periode die werd afgesloten met de val van de Muur en de implosie van het Sovietregiem. JDB ging in 1989 weg uit de KP: hij was een bevoorrecht getuige van de andere kant van de bipolaire wereld. Hij had ontmoetingen met de leidingen van die bureaucratieën van het reëel bestaande socialisme. Hij had gesprekken met Honecker, Gierek, Husak, Kadar en Ceausescu. Die worden (helaas?) niet stenografisch weer gegeven, maar worden gekaderd in de context van toen. Ook het (dys)functioneren van de KP komt terloops aan bod, maar niet genoeg naar mijn smaak. Hoe kon een relatief grote niet-hegemonistische linkse partij in België van na de tweede wereldoorlog wegschrompelen en herleid worden tot een cijfer achter de komma ergens in de jaren '80? Jan tilt hier en daar het tipje van de rode sluier op, maar een grondige analyse zal voor een volgende keer zijn.

Jan Debrouwere doet dit persoonlijk relaas in een wel zeer eigen, haast expressionistische stijl met veel uitweidingen naar de politieke en militaire geschiedenis. Ook het gebruik van dialect (of er een transcriptie van) wordt niet geschuwd. Wat mij erbij een beetje ontbreekt, zijn z'n precieze ideologische en politieke motieven om tot de KPB in het prille begin van de jaren 50 toe te treden. Wel kan hij de KP trefzeker schetsen wanneer hij schrijft op p.139: " 'Ons Partij'. De Kleine Planeet, eenzaam zwevend in een vijandige ruimte. Nestwarmte verschaffend. Maar..."Er moet gewerkt worden aan de eenheid van alle democratische krachten en van de gehele linkerzijde, kameraden! Wij moeten het sektarisme uit onze gelederen bannen! Wij moeten, naar het woord van Kameraad Stalin, het vaandel der burgerlijke vrijheden oprapen en verder voeren..."
en verder:
"Wie in de KP trad, van plan was iets te doen, maar zijn avonden niet wou slijten in het partijlokaal of in het verschralende verenigingsleven dat ze bood, "...leeft niet mee met de Partij. Dat zijn geen echte communisten!"

JDB steekt zijn afkeer voor Stalin en het stalinisme dan ook niet onder stoelen of banken, dit zowat het gehele boek door. Ook het eurocommunisme wordt van onder het stof gehaald, ondermeer in het hoofdstuk over zijn wedervaren in de DDR (pp.164-166), waarbij hij nauwelijks onverholen stelt dat 'een ander socialistisch Europa' mogelijk was geweest, zonder de hegemonie van Moskou. Of met betrekking tot de DDR:

"Een Duitse Democratische Republiek met een intern beleid dat er inderdaad 'een Duits alternatief, een alternatief Duitsland van had gemaakt. Een open Duitse welvaarts-en rechtsstaat. Die in de wereld het vertrouwen had kunnen wekken dat, bijvoorbeeld, voor de Scandinavische landen bestaat. Niemand vreest die landen, iedereen wil hun producten voor hun kwaliteit. De achting voor hen is groot. Ook voor hun tolerantie, hun cultuur, hun democratie. Het had allemaal voor dat Duitsland gekund, ook met de communisten."

Impliciet blijft Jan hier hangen in de gedachte van 'socialisme in één land', een idee dat juist geleid heeft tot de stalinistische praktijken en met als uiteindelijke consequentie de implosie van het reëel bestaand socialisme. De Scandinavische landen hebben inmiddels hun sociaal-democratische welvaartstaten op de helling gezet en gekozen voor de neoliberale Europese Unie. De communistische partijen die in West-Europa van eurocommunistische snit waren, zijn sociaal-democratisch geworden en hebben met D'Alema op kop de Derde Weg bewandeld. Nu, zoals ik al eerder heb aangegeven, is dit relaas geen politieke en historische analyse maar een compilatie van persoonlijke belevenissen en bedenkingen.

Wat evenwel ook ontbreekt is een perspectief voor de toekomst: het 'Wat te Doen?' voor de linkerzijde van nu blijft achterwege. Hoe kunnen we lessen trekken van dit gefaalde maatschappelijke en politieke experiment? Misschien geeft Jan hiertoe de aanzet wanneer hij op het einde van zijn relaas schrijft:

"Het valt evenwel op en verdient overweging, dat in de slotfase van de communistische beweging en de 'socialistische staten', vele KP's terugvielen op hun bestaande maar geblokkeerde democratische structuren en grondprincipes. Die weer aan het functioneren brachten, door afstand te doen van het 'democratisch-centralisme' dat er de stalinistische weerlegging van was. In de dagen van zijn collaps is het communisme tot meer democratie in staat gebleken dan tijdens de decennia van zijn bestaan. Er werd, behalve in Roemenië, al bij al weinig geweld gebruikt. Er werden weinig rechten geschonden. Er was authentieke, vrije meningsstrijd. De afstand van de macht is veelal waardig en correct gebeurd. Dat het kon houdt een belofte in. Welke gedaante die belofte zal hebben, welke vormen ze zal aannemen, is vandaag onvoorspelbaar." (p.222)

Inmiddels is Jan Debrouwere terug lid van de KP: misschien heeft hij de beelden van Genua en Barcelona gezien. Misschien heeft hij een nieuwe generatie zien opstaan die vandaag, net als meer dan 80 jaar geleden, die opkomt tegen het onrecht op economisch, ecologisch, sociaal en politiek vlak. Een nieuwe generatie die gelooft dat, net als de 'oude' communisten van de vorige eeuw, dat een andere wereld mogelijk is.
De andersglobalistische beweging schreeuwt op termijn om een politiek verlengstuk: in die zin zijn de ervaringen van die 'oude' communisten nodig & nuttig, wanneer we het in dit landeke over linkse herschikking hebben.

En overigens is dit boek uiterst geschikt voor jongere lezers als vakantieliteratuur op een internationaal jongerenkamp in Brioude, bijvoorbeeld.